

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)
9. veebruar 2006 *

Kohtuasjas C-127/04,

mille esemeks on EÜ artikli 234 alusel High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division'i (Ühendkuningriik) 18. novembri 2003. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 8. märtsil 2004, menetluses

Declan O'Byrne

versus

Sanofi Pasteur MSD Ltd, varem Aventis Pasteur MSD Ltd,

Sanofi Pasteur SA, varem Aventis Pasteur SA,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann (ettekandja), kohtunikud K. Schiemann, K. Lenaerts, E. Juhász ja M. Ilešič,

kohtujurist: L. A. Geelhoed,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 7. aprilli 2005. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- D. O'Byrne, esindajad: S. Maskrey, QC, ja *barrister* H. Preston *solicitor* K. Pickup'i volitusel,

- Sanofi Pasteur MSD Ltd ja Sanofi Pasteur SA, esindajad: G. Leggatt, QC, ja *barrister* P. Popat,

- Itaalia valitsus, esindaja: I. M. Braguglia, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Gentili,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: X. Lewis ja G. Valero Jordana,

olles 2. juuni 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT L 210, lk 29; ELT eriväljaanne 15/01, lk 257; edaspidi „direktiiv”) artikli 11 tõlgendamist.
- 2 Nimetatud taotlus esitati vaidluses, milles pooled olid D. O’Byrne ja Sanofi Pasteur MSD Ltd, varem Aventis Pasteur MSD Ltd (edaspidi „APMSD”), ning Sanofi Pasteur SA, varem Aventis Pasteur SA (edaspidi „APSA”), ja mis puudutas viimaste poolt väidetavalt puudusega vaktsiini käibelelaskmist, mille kasutamine põhjustas hagejale tõsiseid tervisekahjustusi.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

- 3 Direktiivi artikkel 1 sätestab, et „[t]ootja vastutab kahju eest, mille põhjustab tema toote puudus”.

- 4 Direktiivi artikkel 3, mis määratleb tootja mõiste, on sõnastatud järgnevalt:

„1. „Tootja” tähendab valmistoote valmistajat, mis tahes tooraine tootjat või koostisosa valmistajat ja iga isikut, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana.

2. Ilma et see piiraks tootja vastutuse kohaldamist, peetakse käesoleva direktiivi tähenduses tootjaks ja tootjana vastutavaks iga isikut, kes oma äritegevuse käigus impordib ühendusse müügiks, laenutamiseks, liisimiseks või mõnes muus vormis turustamiseks mõeldud toote.

3. Kui tootjat ei ole võimalik kindlaks teha, käsitletakse toote iga tarnijat selle tootjana, kui ta ei tee kahjukannatajale [mõiste „kahjukannataja” asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „kannatanu”] mõistliku aja jooksul teatavaks tootja või talle toote tarninud isiku andmeid. Kui toode ei osuta lõikes 2 nimetatud importija andmetele, kehtib seesama ka sisseveetud toote puhul, isegi kui tootja nimi on märgitud.”

5 Direktiivi artikkel 7 sätestab:

„Tootja ei ole vastavalt käesolevale direktiivile vastutav, kui ta tõestab, et:

a) ta ei lasknud toodet käibele;

[...]”

6 Direktiivi kuues põhjendus ütleb, et „hüvitust taotleva hagi esitamise ühetaoline aegumistähtaeg on nii kannatanu kui ka tootja huvides”. Selle kohta sätestab artikkel 11:

„Liikmesriigid sätestavad oma õigusaktides, et kui kannatanu ei ole vahepeal tootja vastu kohtuasja algatanud, kehtivad käesoleva direktiivi alusel kannatanule antud õigused 10 aastat alates päevast, mil tootja lasi käibele kahju põhjustanud toote.”

Siseriiklikud õigusnormid

- 7 Direktiiv võeti Ühendkuningriigi õigusesse üle 1. märtsil 1988 jõustunud 1987. aasta tarbijakaitse seaduse (Consumer Protection Act 1987, edaspidi „1987. aasta seadus”) esimese osaga. Nimetatud seaduse neljas jagu on sõnastatud järgnevalt:

„1) Käesoleva osa alusel toote puuduse tõttu algatatud tsiviilmenetluses vabaneb kostja vastutusest, kui ta tõendab, et:

[...]

b) asjaomane isik ei ole toodet kunagi teisele isikule tarninud; või

[...]

d) tootel ei olnud asjaomasel ajahetkel kõnealust puudust;

[...]”

- 8 Muu hulgas lisati 1987. aasta seadusega 1980. aasta aegumise seadusse jagu 11 A, mille punkt 3 sätestab:

„Hagi, millele kohaldatakse käesolevat jagu, ei saa esitada kümneaastase aegumistähtaja möödumisel alates asjaomasest ajahetkest [...]; käesolevast alapunktist tulenevalt lõpeb hagi esitamise õigus eespool sätestatud kümneaastase tähtaja möödumisel ning seda olenemata asjaolust, kas nimetatud hagi esitamise õigus on tekkinud või käesolevas seaduse järgmistes sätetes ette nähtud tähtjad kulgema hakanud.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 9 Eelotsusetaotluse esitamise otsusest selgub, et D. O'Byrne'i vaktsineeriti lapsena 3. novembril 1992 *Haemophilus*'e vaktsiiniga ühes Ühendkuningriigis asuvas arstikabinetis.
- 10 Vaktsineerimise järel tekkisid lapsel rasked tervisekahjustused. Tema esindajad väidavad, et kahjustuste põhjuseks on asjaolu, et talle manustatud vaktsiin oli puudusega.
- 11 Vaktsiini tootja oli Prantsuse äriühing Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins SA, millest pärast nime muutmist sai APSA.
- 12 18. septembril 1992 saatis APSA Mérieux UK Ltd-le, mis on Inglise õiguse alusel asutatud äriühing ning mis nime muutmise järel on APMSD, partii vaktsiine, mille

hulgas oli ka D. O'Byrne'ile manustatud vaktsiin. Viimati nimetatud äriühing, mis on APSA 100-protsendilise osalusega tütaretevõtja ning tegutseb viimase toodete edasimüüjana Ühendkuningriigis, sai nimetatud tarne kätte 22. septembril. Tarne kohta saatis APSA APMSD-le arve, mille viimane tasus nõuetekohaselt.

- 13 Hiljem, täpselt teadmata ajal, müüs APMSD osa vaktsiinide partiist Ühendkuningriigi tervishoiuministeeriumile ning nimetatud äriühing tarnis selle otse ministeeriumi poolt määratud haiglasse. Haigla andis vaktsiinid omakorda arstikabinetile, kus last 3. novembril 1992 vaktsineeriti.
- 14 2. novembril 2000 esitasid põhikohtuasja hageja esindajad APMSD vastu esimese kahju hüvitamise hagi, väites, et nimetatud äriühing oli toote valmistaja.
- 15 7. oktoobril 2002 esitati teine hagi APSA vastu. Nimetatud esindajad väitsid eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et alles 2002. aasta suvel selgus esimest korda, et toote valmistaja ei olnud APMSD, vaid APSA.
- 16 Nimetatud teise menetluse käigus väidab APSA, et tema vastu esitatud hagi on aegunud. Ta väidab, et toode lasti käibele 18. septembril 1992 partii tarnimisega APMSD-le, kes sai selle kätte 22. septembril, hagi aga on esitatud alles 7. oktoobril 2002, s.o pärast kümneaastase tähtaja möödumist, mis on sätestatud 1987. aasta seaduse 11 A jaos, mis kujutab endast direktiivi artikli 11 ülevõtmist.

17 Põhikohtuasja hageja esindajate väitel ei ole hagi aegunud. Toode lasti käibele alles siis, kui APMSD tarnis selle tervishoiuministeeriumi poolt määratud haiglale. See tarne toimus vähem kui kümme aastat enne teise hagi esitamist.

18 10. märtsil 2003 taotlesid nimetatud esindajad eelotsusetaotluse esitanud kohtult esimeses, 2. novembril 2000 esitatud hagi APSA asendamist APMSD-ga.

19 Neil asjaoludel otsustas High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kui Prantsuse tootja tarnib toote vastavalt müügilepingule oma 100-protsendilise osalusega Inglise tütarettevõtjale ning see Inglise äriühing tarnib selle järgmisele üksusele, kas siis tuleb [...] direktiivi artiklit 11 tõlgendada selliselt, et toode on käibele lastud:

a) Prantsuse äriühingust väljasaatmise hetkel või

b) Inglise äriühingusse jõudmise hetkel või

c) Inglise äriühingust väljasaatmise hetkel või

d) hetkel, mil järgmine üksus, kellele toode saadeti, saab selle Inglise äriühingult kätte?

2. Kui [...] direktiivi alusel hagejale antud õigustest tulenevalt on seoses väidetavalt puudusega tootega esitatud hagi äriühingu A vastu, pidades teda ekslikult toote valmistajaks, kuid tegelikult ei olnud selle toote valmistaja A, vaid äriühing B, kas siis võib liikmesriik oma õigusaktidega anda siseriiklikele kohtutele kaalutusõiguse käsitleda kõnealust hagi „*tootja vastu algatatud kohtuasjana*” [...] direktiivi artikli 11 tähenduses?

3. Kas [...] direktiivi artikli 11 korrektse tõlgenduse kohaselt on liikmesriigil lubatud anda siseriiklikele kohtutele kaalutusõigus lubamaks asendada eespool teises küsimuses kirjeldatud hagi („asjaomane menetlus”) korral kostja A äriühinguga B, kui:

a) artiklis 11 sätestatud kümneaastane tähtaeg on möödunud;

b) asjaomane menetlus A suhtes algatati enne kümneaastase tähtaja möödumist, ja

c) enne kümneaastase tähtaja möödumist ei ole B vastu algatatud ühtegi menetlust seoses hagejale väidetava kahju põhjustanud tootega?”

Esimene küsimus

- 20 Esimeses küsimuses küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas olukorras, kus tootja annab toote tema edasimüüjana tegutsevale tütaretevõtjale ja viimane müüb selle kolmandale isikule, tuleb direktiivi artiklit 11 tõlgendada selliselt, et käibelelaskmine toimub toote üleandmisel tootjalt tütaretevõtjale või tütaretevõtjalt kolmandale isikule.
- 21 Põhikohtuasja hageja, Itaalia valitsus ja Euroopa Ühenduste Komisjon leiavad, et toote käibelelaskmine sõltub sellest, millal tootja kaotab kontrolli asjaomase toote üle ehk käibelelaskmine toimub siis, kui toode antakse üle isikule, kelle üle ei ole tootjal mingit võimu. Oluline on toote jõudmine turustusahelasse selle kaudu, et toode antakse kolmanda isiku käsutusse. Sellist tootja 100-protsendilise osalusega tütaretevõtjat, nagu põhikohtuasjas kõne all, ei saa nende väitel kolmandaks isikuks lugeda.
- 22 Põhikohtuasja kostjad leiavad vastupidi, et käibelelaskmise definitsioonis on määrava tähtsusega asjaolu, et toode saadetakse selle tootmiskohast välja ning toote üleandmine tütaretevõtjale ei ole siinjuures oluline.
- 23 Esialgsel hinnangul tuleb öelda, et direktiiv ei määratle mõistet „käibelelaskmine”, millele viitavad muu hulgas direktiivi artikli 7 punkt a tootja võimaluste kohta vabaneda vastutusest ja artikkel 11 direktiivi alusel kannatanule õiguste aegumise kohta.

- 24 Direktiivi artiklis 7 sätestatud käibelelaskmise mõiste kohta on Euroopa Kohus öelnud, et vastutustest vabanemine toote käibelelaskmata jätmise alusel kehtib eelkõige juhtudel, kus isik, kes ei ole tootja, on toote selle tootmisprotsessist välja viinud. Toote kasutamine tootja tahte vastaselt, näiteks juhul, kui tootmisprotsess ei ole veel lõppenud, toote kasutamine isiklikuks otstarbeks või muud sarnased juhud jäävad samuti väljapoole direktiivi kohaldamisala (10. mai 2001. aasta otsus kohtuasjas C-203/99: Veedfald, EKL 2001, lk I-3569, punkt 16).
- 25 Samas kontekstis ütles Euroopa Kohus eespool nimetatud kohtuasja Veedfald otsuse punktis 15, et direktiivi artiklis 7 ammendavalt loetletud olukordi, mille korral saab tootja vastutusest vabaneda, tuleb tõlgendada kitsalt. Sellise tõlgendamise eesmärk on tagada puudusega tootega põhjustatud kahju kannatajate kaitse.
- 26 Seevastu direktiivi artikkel 11, mille eesmärk on direktiivi alusel kannatanule antud õigusi ajaliselt piirata, on olemuselt neutraalne. Nagu selgub ka direktiivi kümnendast põhjendusest, on selle sätte eesmärk tagada õiguskindlus, mis on kohtuasja poolte huvides. Seetõttu peab kannatanu hagi esitamisele ajaliste piirangute seadmine vastama objektiivsetele kriteeriumidele.
- 27 Neid kaalutlusi silmas pidades tuleb toodet käsitleda direktiivi artikli 11 tähenduses käibele lastuna, kui see on tootja juhitud tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustusprotsessi, milles see on kasutamise või tarbimise eesmärgil avalikkusele kättesaadavaks tehtud.

- 28 Põhimõtteliselt ei ole oluline, kas toode müüakse otse tootjalt kasutajale või tarbijale või toimub see müük mitut ettevõtjat hõlmavas turustusprotsessis, nagu on kirjeldatud direktiivi artikli 3 lõikes 3.
- 29 Kui üks neist turustusahela lülidest on tootjaga tihedalt seotud, näiteks tootja 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja, tuleb välja selgitada, kas selle seotuse tagajärjel osaleb see üksus tegelikult asjaomase toote tootmisprotsessis.
- 30 Sellise lähedase suhte uurimine tuleb läbi viia sõltumata asjaolust, kas tegemist on erinevate õigussubjektidega. Siiski on oluline, kas need ettevõtjad tegelevad erineva tootmistegevusega või tegutseb üks neist — tütarettevõtja — üksnes emaettevõtja valmistatud toote turustajana või edasimüüjana. Siseriiklikud kohtud peavad lähtuvalt iga kohtuasja asjaoludest ja faktilisest olukorrast välja selgitama, kas tootja ja teise majandusüksuse vaheline seotus on niivõrd tugev, et tootja mõiste hõlmab direktiivi artiklite 7 ja 11 tähenduses ka teist majandusüksust ning et toote üleandmine ühelt üksuselt teisele ei tähenda selle käibeelaskmist nimetatud sätete tähenduses.
- 31 Vastupidi põhikohtuasja kostja väidetele ei ole asjaolu, et tooted müüakse tütarettevõtjale ning viimane maksab nende eest nagu iga ostja, määrava tähtsusega. Sama kehtib ka küsimuse kohta, millist üksust tuleb käsitleda toodete omanikuna.

- 32 Seetõttu tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi artiklit 11 tuleb tõlgendada selliselt, et toode on käibele lastud, kui see on tootja juhitud tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustamisprotsessi, milles seda kasutamise või tarbimise eesmärgil avalikkusele pakutakse.

Teine ja kolmas küsimus

- 33 Teises ja kolmandas küsimuses, mida on otstarbekas käsitleda koos, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas juhul, kui hagi on esitatud äriühingu vastu, keda ekslikult peeti tootjaks, kui tegelikult oli selle toote valmistaja teine äriühing, on siseriiklikul kohtul õigus käsitleda sellist hagi tootja vastu esitatud hagina ja asendada algne kostja tegeliku tootjaga.
- 34 Selle kohta tuleb märkida, et direktiiv ei reguleeri menetluslikke reegleid, mida tuleb rakendada, kui kannatanu esitab tootjavastutuse hagi, kuid eksib tootja isikus. Seega tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas poole asendada teise isikuga, kehtestada põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses.
- 35 Siiski tuleb märkida, et vastutavate isikute ring, kelle vastu kannatanu saab esitada direktiivis ette nähtud vastutuse kohaldamise korra kohaselt hagi, on määratletud selle artiklites 1 ja 3 (10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-402/03: Skov ja Bilka, EKL 2006, lk I-199, punkt 32). Kuna direktiiv näeb sellega reguleeritud

küsimuste osas ette täieliku ühtlustamise, tuleb nimetatud artiklites sätestatud vastutavate isikute määratlust pidada ammendavaks (eespool nimetatud otsus kohtuasjas Skov ja Bilka, punkt 33).

- 36 Direktiivi artikkel 1 ja artikli 3 lõige 1 sätestavad vastutuse tootjale, keda määratletakse täpsemalt valmistoote valmistajana.
- 37 Üksnes ammendavalt loetletud juhtudel võib ka muid isikuid käsitleda tootjana, s.o isik, kes tootel oma nime, kaubamärki või muud selgesti eristatavat tunnust kasutades esineb selle tootjana (direktiivi artikli 3 lõige 1), isik, kes impordib ühendusse toote (artikli 3 lõige 2), ja tarnija, kui tootjat ei ole võimalik kindlaks teha ja kui ta ei tee kannatanule mõistliku aja jooksul teatavaks tootja või talle toote tarninud isiku andmeid (artikli 3 lõige 3).
- 38 Hinnates tingimusi, mille täitmisel võib konkreetse kohtuasja poole asendada teise isikuga, peab siseriiklik kohus siiski tagama, et artiklis 3 sätestatud direktiivi isikulist kohaldamisala järgitakse.
- 39 Sellest lähtuvalt tuleb teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et juhul, kui hagi on esitatud äriühingu vastu, keda ekslikult peeti tootjaks, kui tegelikult oli selle toote valmistaja teine äriühing, siis tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas

poole asendada teise isikuga, kehtestada põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses. Hinnates sellise asendamise tingimuste täitmist, peab siseriiklik kohus tagama, et artiklites 1 ja 3 sätestatud direktiivi isikulist kohaldamisala järgitakse.

Kohtukulud

- 40 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotamise siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamiseiga seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. Nõukogu 25. juuli 1985. aasta direktiivi 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta artiklit 11 tuleb tõlgendada selliselt, et toode on käibelega lastud, kui see on tootja juhitud tootmisprotsessist väljunud ning jõudnud turustamisprotsessi, milles seda kasutamise või tarbimise eesmärgil avalikkusele pakutakse.

- 2. Kui hagi on esitatud äriühingu vastu, keda ekslikult peeti tootjaks, kui tegelikult oli selle toote valmistaja teine äriühing, siis tuleb tingimused, millele vastavalt võib kohtuasjas poole asendada teise isikuga, kehtestada põhimõtteliselt siseriiklikus menetlusõiguses. Hinnates sellise asendamise tingimuste täitmist, peab siseriiklik kohus tagama, et direktiivi 85/374 artiklites 1 ja 3 sätestatud direktiivi isikulist kohaldamisala järgitakse.**

Allkirjad